

VU Research Portal

Online bronnenonderzoek. Zoekgedrag op internet

Slob, L.; van der Veen, C.

published in

JSW

2014

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Slob, L., & van der Veen, C. (2014). Online bronnenonderzoek. Zoekgedrag op internet. *JSW*, 98(8), 6-9.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Online bronnenonderzoek

Zoekgedrag op internet

Internet wordt steeds meer gebruikt door kinderen in het basisonderwijs, om informatie op te zoeken voor een werkstuk of bij het doen van onderzoek in de school. Maar hoe gebruiken kinderen internet als informatiebron? Is dat een gemakkelijke opdracht voor ze? Of overschatten zij hun vaardigheden in hun zoektocht op het internet?

Leanne Slob

is leerkracht en studeerde
Onderwijspedagogiek
aan de Vrije Universiteit
Amsterdam

Chiel van der Veen

is promovendus
Onderwijspedagogiek
aan de Vrije Universiteit
Amsterdam
(chiel.vander.veen@vu.nl)

Abel zit in groep 6. De klas werkt rond het thema 'De wereld'. Onderwerpen als het weer, de ruimte en landschappen komen aan bod. In een startactiviteit, waarin de leerkracht voorkennis en nieuwsgierigheid bij de kinderen oproept, wordt gepraat over berglandschappen. Abels interesse is gewekt en hij wil meer weten over dit onderwerp. Hij gaat op onderzoek uit met als onderzoeksvraag: 'Hoe ontstaan bergen?' Hij hoopt op het internet meer informatie te vinden. In Google typt hij de zoekterm 'bergen' in. Vluchtig leest hij de titels van de gevonden websites en ziet dat deze gaan over de plaatsen Bergen in Noorwegen en Bergen aan Zee in Nederland. Abel besluit een andere zoekterm te proberen en gebruikt nu zijn hele vraag: 'Hoe ontstaan bergen'. De tweede hit op Google is een werkstuk over bergen. Abel kiest ervoor om deze website te bekijken. Als iemand een werkstuk heeft geschreven, dan

zal vast goed worden uitgelegd hoe het zit, beredeneert hij. Abel vindt het antwoord op zijn vraag in het werkstuk en is tevreden. Verder zoeken is dus niet nodig denkt hij.

Internet als bron bij onderzoek

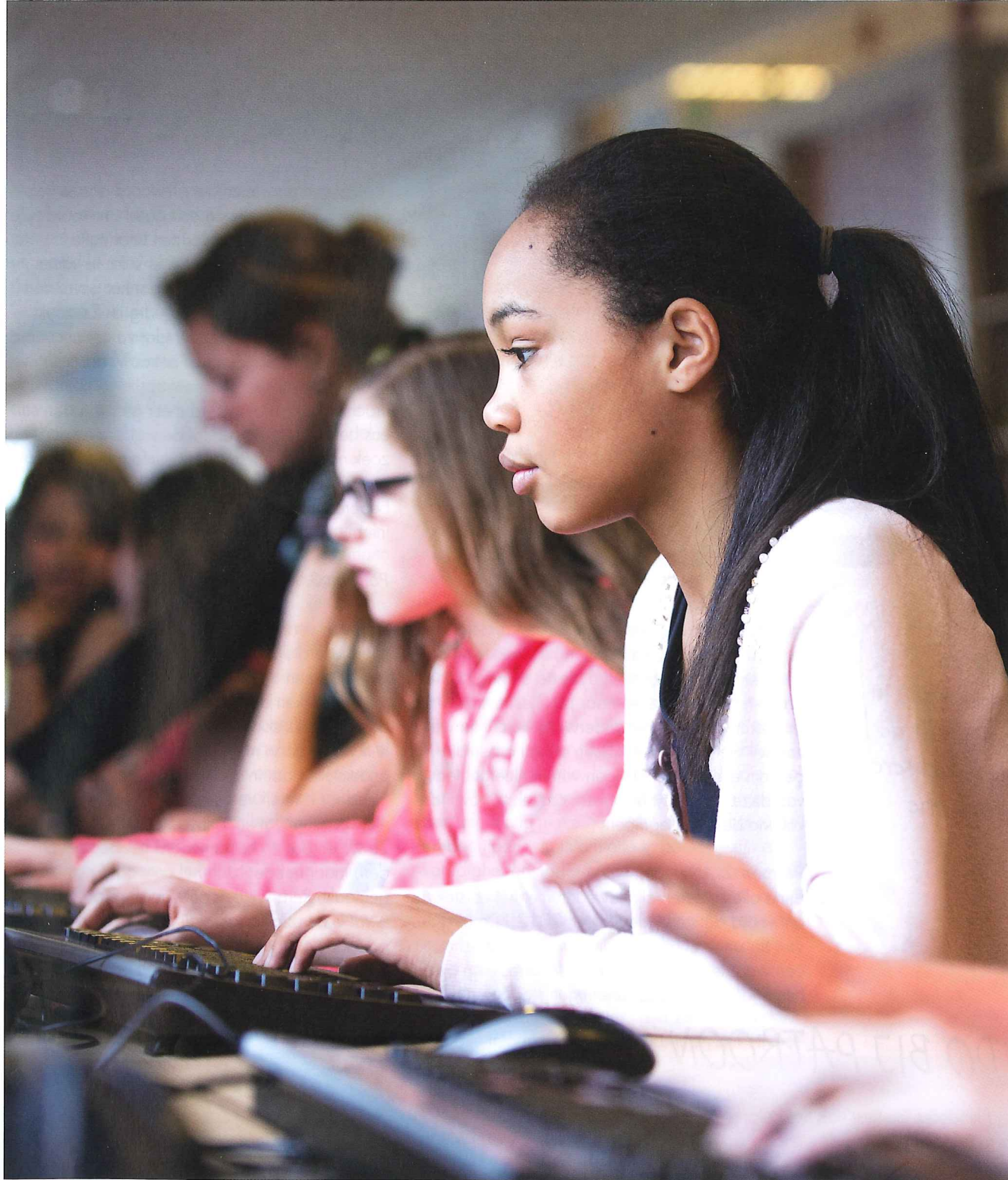
Abel zit op basisschool De Triangel in Ede. In de bovenbouw wordt in toenemende mate gewerkt met onderzoeksactiviteiten. Binnen een thema dat gedurende zes tot acht weken wordt behandeld gaan kinderen vanuit hun eigen, betekenisvolle vragen op onderzoek uit. Informatie verzamelen ze door te experimenteren, door een praktijk te bezoeken en door bronnenonderzoek te doen (voor meer informatie over een onderzoeksgericht curriculum in de bovenbouw, zie De Koning, 2013). Met de opkomst van het internet, heeft ook de school er een belangrijke informatiebron bij gekregen. Hoe gaan deze jonge onderzoekers om met het internet als informatiebron? Om deze vraag te beantwoorden, is een casestudy uitgevoerd in groep 6 van basisschool De Triangel (Slob, 2012). Kinderen vulden vragenlijsten in over hun internetgebruik en houding tegenover het internet als informatiebron. Daarnaast werden zij geobserveerd terwijl ze informatie zochten op internet, waarmee ze een eigen onderzoeksvraag wilden beantwoorden. Hiervoor werd het programma CamStudio gebruikt, waarmee het beeldscherm wordt opgenomen. Na deze onderzoeksactiviteit vond een interview met de leerlingen plaats. Aan de kinderen werd gevraagd welke keuzes zij tijdens het zoekproces maakten. In de analyses van de onderzoeksactiviteiten en interviews kwamen drie kenmerkende patronen naar voren in het zoekgedrag van deze kinderen op het internet. Dit artikel biedt een overzicht van deze patronen. Daarbij horen verschillende *to do's* die je in de klas kunt inzetten om kinderen te begeleiden in het gebruik van internet als informatiebron.

TO DO BIJ PATROON 1

Bespreek eens in je klas hoe kinderen het zoeken aanpakken en laat ze ervaringen delen. Wanneer werkte iets goed en wanneer lukte het helemaal niet? Denk samen na over effectieve zoektermen, bijvoorbeeld door het te hebben over steekwoorden en synoniemen.

Met de volgende tips kun je kinderen helpen nog slimmer te zoeken op het internet (Borgdorff & Pijpers, 2013):

- Laat kinderen een woordweb maken, voordat ze beginnen met het zoeken naar informatie. Hierdoor denken kinderen alvast na over handige steekwoorden.
- Oefen samen met de kinderen met verschillende zoekmachines. Soms werkt een zoekmachine speciaal voor kinderen, zoals www.davindi.nl, makkelijker dan Google. Davindi laat onder meer alleen informatie zien die voor kinderen bruikbaar is.
- Model als leerkracht regelmatig hoe je stapsgewijs via een zoekmachine naar informatie kunt zoeken. Laat kinderen zien welke zoektermen en synoniemen je gebruikt, hoe je met trefwoorden varieert en welke informatie je hierdoor op het internet vindt.

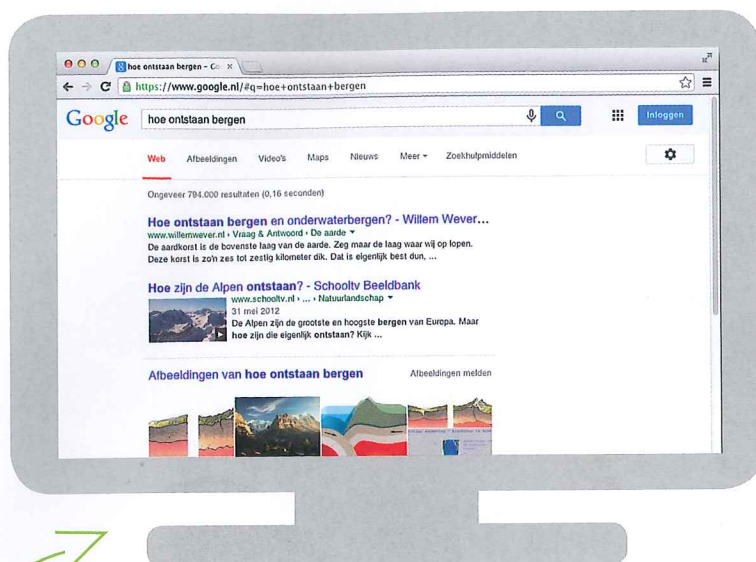
Vincent van den Hoogen Fotografie

Patroon 1. *Het lukt me best, hoor: gewoon de vraag intypen!*

Met de stelling 'ik ben zelfverzekerd als ik zoekmachines gebruik' is meer dan de helft van de leerlingen het helemaal eens. De kinderen hebben ervaring met het zoeken op internet en weten hoe ze het zoeken willen aanpakken. Bijna alle kinderen gebruiken bewust hun hele onderzoeksvraag als zoekterm in Google. Ze leggen uit dat dit een beter resultaat oplevert, omdat de informatie die ze vinden specifiek gericht is op wat zij willen weten. Ze willen het liefst dat de informatie die zij zoeken, zo snel mogelijk op hun scherm verschijnt. In veel gevallen vinden de kinderen zo inder-

daad nuttige informatie. Omdat het niet altijd lukt, is het nodig dat kinderen kunnen variëren met zoektermen, bijvoorbeeld door te zoeken op steekwoorden of door synoniemen te gebruiken. Amber zoekt eerst informatie met de vraag 'waarom is er geen lucht in de ruimte?' als zoekterm. Als ze ziet dat dit niet het gewenste resultaat oplevert, kiest ze ervoor om te zoeken op 'ruimte'. Omdat dit steekwoord te breed is, gebruikt zij een synoniem in haar onderzoeksvraag en typt: 'waarom is er geen zuurstof in de ruimte?'. Deze vaardigheid van variëren heeft ze nodig om te vinden wat ze zoekt. Zonder te variëren met zoektermen, lukt het in veel gevallen niet om de juiste informatie te vinden.

Kinderen zijn computervvaardig maar vaak weinig informatievaardig

Door de onderzoeksvraag in te typen vindt de leerling gerichtere informatie

Het zoeken naar afbeeldingen is een andere strategie die leerlingen hanteren in hun zoektocht op het internet. Roeland heeft dyslexie en begint daarom met het zoeken naar plaatjes met de zoekterm 'kolibrie', het onderwerp waar hij meer van wil weten. Hij bekijkt een aantal afbeeldingen om een beeld te krijgen van het leefgebied van deze vogel. Dit helpt hem om teksten over de kolibrie beter te begrijpen.

Patroon 2. Antwoord = Antwoord

Bijna alle kinderen zijn tevreden met het eerste antwoord dat ze vinden (Slob, 2012). De helft van de kinderen gebruikt informatie van slechts één website om een antwoord te formuleren op hun onderzoeksvraag. Leerlingen stoppen al snel

met zoeken en vinden het antwoord dat ze hebben gevonden 'gewoon een goed antwoord'. Ze kijken ook niet of de gevonden informatie betrouwbaar is: wat op internet staat, is waar. Een enkeling zoekt verder, omdat het gevonden antwoord op de vraag onvolledig is. Zo zoekt Silke bijvoorbeeld verder, omdat ze het antwoord dat ze heeft gevonden niet betrouwbaar vindt. Ze leest enkele zinnen op een website en komt erachter dat het antwoord meer grappig dan serieus bedoeld is. Ze verlaat de website en gaat op zoek naar meer betrouwbare informatie. De meeste kinderen zijn echter niet kritisch in het beoordelen van de betrouwbaarheid van de informatie die zij op internet vinden.

Patroon 3. Antwoord vinden of antwoord eigen maken?

Kinderen verwerken op uiteenlopende manieren informatie die zij op het internet vinden. De meesten selecteren de tekst van de website en kopiëren en plakken deze in Word. Sommige kinderen doen dit zelfs zonder de tekst te lezen. Ze zien hun vraag staan met daaronder een tekst en veronderstellen dat in die tekst het antwoord staat. Hierdoor kunnen veel kinderen in het interview niet vertellen wat het antwoord op hun vraag is. Ze weten dat ze het antwoord hebben gevonden, maar hebben zich het antwoord niet eigen gemaakt. Rens wil een antwoord op de vraag 'Wat is de ozonlaag?'. Hij begint zijn zoektocht op Google en plakt een tekst van een website in Word. Rens vertelt: 'Nou, ik zag dat erbij stond "de ozonlaag is...". En verder waren er wel let-

TO DO BIJ PATROON 2

Hoe maak je kinderen bewust van het belang om de betrouwbaarheid van bronnen na te gaan? Praat er met elkaar over in de klas. Wie heeft wel eens informatie op het internet gevonden die niet klopte? Hoe herkende je dat? Met de volgende tips kun je kinderen helpen de betrouwbaarheid van informatie op het internet te beoordelen (Sprengr, 2013):

Checklist kenmerken van betrouwbare informatie

1. *Van links naar rechts in een webadres*
Kijk naar welke website je bent gegaan. Kende je deze site al? Vertrouw je de naam? Denk je er de informatie te kunnen vinden die jij nodig hebt?
2. *Het uiterlijk telt mee*
Kijk naar een website zoals je ook naar de omslag van boek of tijdschrift kijkt. Spreekt het je aan en komt het serieus over? Ziet de website er duidelijk uit? Is er een handig menu?
3. *Wie, wanneer en wat?*
Veel sites geven informatie over de makers. Zoek dat op en kijk of je begrijpt wie de website heeft gemaakt. Zijn dat mensen die er verstand van hebben? Soms kun je ook zien hoe oud de informatie is die erop staat. Dat is belangrijk, want informatie kan veranderen omdat er steeds meer over een onderwerp bekend wordt.

ters, maar ik dacht "dit is dus de ozonlaag", dus ik heb niet verder gekeken."

Een enkeling leest het antwoord op de website en maakt hier in Word een eigen verhaal van. Deze kinderen kunnen wel vertellen wat het antwoord op hun vraag is. Ze hebben de informatie gelezen en erover nagedacht hoe ze dit in eigen woorden kunnen opschrijven. Ze hebben zich het antwoord eigen gemaakt. De motivatie om het antwoord op hun vraag te presenteren of te gebruiken, ontbreekt bij de kinderen die simpelweg 'knippen en plakken'.

Rol van de leerkracht

Uit gesprek met juf Janneke van groep 6 van De Triangel over het zoekgedrag van haar leerlingen blijkt dat zij de beschreven patronen herkent in wat zij ziet wanneer de kinderen op internet aan het zoeken zijn naar informatie: 'Je merkt dat kinderen totaal niet computervreemd zijn in deze tijd.' Ook dat kinderen snel tevreden zijn met een antwoord ziet ze in haar onderwijs: 'Ze kijken op één site en that's it.' Kinderen hebben daarom begeleiding nodig van de leerkracht. Die rol kun je vervullen door eerst te observeren hoe jouw leerlingen het internet als informatiebron gebruiken. Ga vervolgens in betekenisvolle onderzoeksactiviteiten met de kinderen aan de slag om ze behendiger te maken in het zoeken van informa-

Roeland heeft dyslexie en begint met het zoeken naar plaatjes

Leanne Slob

TO DO BIJ PATROON 3

Als leerlingen informatie zoeken op internet, zorg er dan voor dat ze vertrekken vanuit eigen, betekenisvolle vragen waarop ze het antwoord willen weten. Dit zorgt ervoor dat leerlingen gemotiveerd aan de slag gaan (en blijven) en het antwoord op de vraag écht iets van henzelf wordt. Daarnaast is het van belang dat leerlingen de informatie verwerken en presenteren. Dit kan bijvoorbeeld door een informatieposter te maken, een presentatie te geven of een filmpje te maken. Zo stimuleer je dat de hele klas er iets van opsteekt!

tie op het internet. De tips uit dit artikel kunnen daarbij worden ingezet.

Help de leerling

Kinderen kunnen al veel als het gaat om het zoeken van informatie op internet en weten vaak uitstekend om te gaan met digitale tools. Hier schuilt direct het gevaar: veel leerkrachten gaan er als vanzelfsprekend vanuit dat kinderen ook weten hoe ze informatie op het internet moeten zoeken en verwerken. Niets blijkt minder waar. Kinderen zijn weinig informatievaardig: ze variëren nauwelijks met zoektermen, zijn snel tevreden met de gevonden informatie, beoordelen niet of die informatie betrouwbaar is, en maken zich de gevonden informatie niet eigen. Net als voor het vinden en begrijpen van informatie in boeken, zijn er vaardigheden nodig om informatie te zoeken op het internet en die informatie te verwerken. Daarnaast is het van belang dat leerlingen leren om informatie op het internet kritisch te beoordelen. Help jouw leerlingen om te ontdekken hoe ze kunnen variëren in zoektermen en het gebruiken van verschillende websites. Leer ze ervaren dat niet alle informatie betrouwbaar is en stel bijvoorbeeld samen een checklist op van kenmerken van betrouwbare informatie (zie To Do bij Patroon 2). Alleen dan kan het internet effectief worden ingezet als informatiebron in de klas. ●

VERDER LEZEN!

- Kennisnet (2013). *Vier in balans monitor 2013. De laatste stand van zaken van ict en onderwijs*. Zoetermeer: Kennisnet.
- Kuiper, E. (2010). Internetvaardigheden van kinderen. *JSW*, 95(4), 36-39.
- Balanskat, A., Blamire, R. & Kefala, S. (2006). The ICT Impact Report. A Review of Studies of ICT Impact on School in Europe. *European Schoolnet*. Beschikbaar op: http://ec.europa.eu/education/pdf/doc254_en.pdf

LITERATUUR!

- Borgdorff, M. & Pijpers, R. (2013)(red.). *Slimmer zoeken. Informatievaardigheden op de basisschool*. Beschikbaar via: <http://www.kennisnet.nl/themas/mediawijsheid/publicatie-slimmer-zoeken/>
- Koning, L., de (2013). *Vakken en vorming in onderzoek. Ontwikkelingsgericht Onderwijs in de bovenbouw*. Assen: Van Gorcum.
- Slob, L. (2012). *Jonge onderzoekers met internet als informatiebron: vaardigheden die jongens en meisjes inzetten bij het zoeken op het web*. Bachelorscriptie afdeling Onderwijswetenschappen en Theoretische Pedagogiek. Vrije Universiteit: Amsterdam.
- Sprenger, M. (2013). *Slim zoeken op internet*. Amsterdam: De wereld van bovenaf.